

aanpak
begeleidings
ethiek

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
Datavoorziening
onregelmatigheden op de
kaart (DOOK)

Gemeente Veldhoven

Platform voor de
InformatieSamenleving

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Voorwoord

De toenemende digitalisering brengt ingrijpende veranderingen met zich mee, in allerlei sectoren. Nieuwe mogelijkheden voor communicatie, monitoring en analyse roepen vragen op. Wat is de positie van de mens in deze omgeving, hoe staat het met data, met privacy, wat doen algoritmes en wat willen gebruikers eigenlijk? Begeleidingsethiek is ethiek die zich specifiek met dit soort vragen bezighoudt. Hij is gebaseerd op techniekfilosofie, die uitgaat van eeuwenoude verwevenheid tussen mens en technologie.

De Aanpak Begeleidingsethiek is een concrete aanpak waarin betrokkenen met elkaar in dialoog gaan over de effecten van de nieuwe technologie én de waarden die daarbij in het geding komen. Dat zijn vaak waarden gelieerd aan autonomie van de gebruiker, efficiëntie van het proces, transparantie van het algoritme, privacy, et cetera.

Tijdens de sessie komen verschillende stakeholders als gebruikers, ontwikkelaars, beleidsvormers en beslissers met elkaar in gesprek. Na de dialoog hebben de deelnemers ethische handelingsopties gegenereerd, waarvan verschillende vaak direct opgepakt kunnen worden. Er is gezamenlijk gekeken welke waarden we in het digitale domein belangrijk vinden en hoe we die willen verankeren en borgen in digitale processen en handelingen. Dit alles om ook bij verdere digitalisering op het vertrouwen van de samenleving en de participanten kunnen blijven rekenen. Dit is niet in één stap te realiseren het is een continu proces waarin deze workshop een schakel is.

Workshop aanpak begeleidingsethiek

Initiatiefnemers: Abel Koppert (VNG-realisaie), Meeke Schellekens (Gemeente Veldhoven)

Moderatoren: Daniël Tijink (ECP), Marlijn Mulder (VKA)

Op 29 juni organiseerde gemeente Veldhoven en de VNG-realisaie op initiatief van Meeke Schellekens (Gemeente Veldhoven) en Abel Koppert (VNG-realisaie) een sessie begeleidingsethiek over de casus 'Datavoorziening onregelmatigheden op de kaart (DOOK)'. Aan de workshop namen 10 deelnemers (zie bijlage voor specificatie) deel onder leiding van Daniël Tijink (ECP) en Hannah Boute (ECP).

De doelstelling is tweeledig:

- ▷ Leren tijdens de workshop
- Welke effecten, waarden en actoren worden genoemd
- Welke handelingsopties zijn er om de toepassing te verbeteren
- ▷ Leren over de Aanpak Begeleidingsethiek
- Hoe kan de organisatie deze methodiek gebruiken rondom ethische kwesties en technologie-implementaties

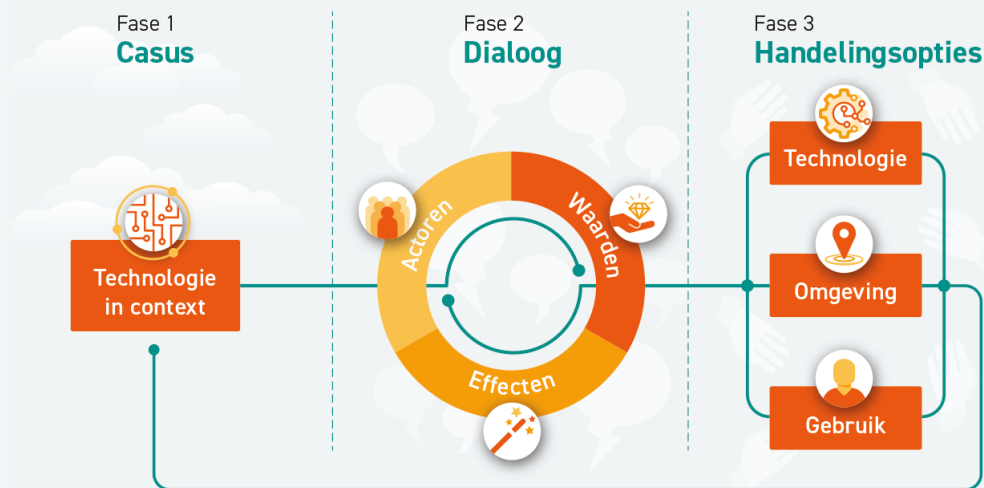
Het verslag bevat de volgende elementen:

- ▷ Toelichting op de Aanpak Begeleidingsethiek
- ▷ Weerslag van de workshop

Aanpak

Begeleidingsethiek

De aanpak bevat de volgende fasen:

Fase 0 Introductie

Introductie over de doelstelling en een toelichting op het model en het gedachtengoed

Fase 1 Toelichting

Hoe ziet de technologie eruit en in welke context wordt deze toegepast

Fase 2 Dialoog

- ▷ Een korte ronde waarin de deelnemers aan de workshop de betrokken actoren benoemen
- ▷ Brainwrite waar deelnemers mogelijke effecten benoemen en bespreken
- ▷ Benoemen van waarden die een rol spelen bij die effecten

Fase 3 Handelingsopties

In subgroepen gaan de deelnemers op zoek naar handelingsopties vanuit de technologie, de omgeving en het individu.

Fase 1

Technologie en context

Het bestrijden van ondermijnende criminaliteit is een beleidsprioriteit van veel gemeenten. Data kunnen helpen om meer inzicht te krijgen in ondermijningsvraagstukken. Middels de Datavoorziening Onregelmatigheden Op de Kaart (DOOK) helpt VNG Realisatie gemeenten bij het signaleren van onregelmatigheden op diverse thema's, bijvoorbeeld bedrijventerreinen.

DOOK geeft gemeenten op basis van data uit verschillende basisregistraties en open databronnen inzicht in onregelmatigheden. DOOK past als technische oplossing in het werkproces zoals is beschreven in de signaleringstools van Taskforce-RIEC en Avans Hogeschool. Deze Handreikingen Informatiebeeld beschrijven een werkproces voor gemeenten om signalen van mogelijke ondermijnende criminaliteit op een gestructureerde en juridisch verantwoorde wijze op te werken tot een informatiebeeld. Op basis van dit informatiebeeld kan de gemeente dan weer passende preventieve of repressieve acties uitvoeren. Er zijn signaleringstools op de volgende thema's: bedrijventerreinen, autobranche, winkelgebieden, buitengebied, recreatieparken, onrechtmatig gebruik van woningen, vastgoedspeculatie en garageboxen.

Fase 2

Dialog

In deze tweede fase gaan de deelnemers in gesprek over wie er betrokken zijn bij de inzet en het gebruik van DOOK. Ook buigen zij zich over de positieve en negatieve effecten van deze inzet, en benoemen zij belangrijke waarden waar rekening mee gehouden moet worden bij de inzet van een dergelijke toepassing.

Actoren:

Bij de actoren is de vraag wie er betrokken is of mogelijk geraakt wordt door de case. De deelnemers aan tafel vertegenwoordigen al een deel van die actoren. Ze noemen de volgende betrokkenen:

- Ondernemers/ eigenaren panden
- Cluster Integrale Veiligheid
- Cluster Handhaving en Toezicht
- Cluster Vergunningen
- Cluster Ondersteuning (juristen)
- Cluster Informatiemanagement
- Cluster ICT: Data-analisten
- Chief Information Security Officer / Privacy Officer
- College
- Gebiedsopzichters
- Buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's)
- Omgevingsdienst
- Bouwinspecteurs
- Portefeuillehouder -> wethouder
- Bestuur
- Veiligheidsregio
- Kempen Interventie Team (samenwerking 8 gemeenten met politie, omgevingsdienst, NVWA, etc.)
- Openbaar Ministerie (OM)
- Belastingdienst
- Landelijke Inspectie en dierbescherming (LID)
- Douane
- Nederlandse arbeidsinspectie (ISZW)
- Inwoners/bewoner gebieden
- Burgers
- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Taskforce RIEC Brabant-Zeeland
- Haven (platform VNG)
- Servers op Microsoft Azure

- Media
- Werknemers
- Parkmanagers
- Samenwerkingsverbanden: CABIO's, Veldhovens Ondernemers Contact (VOC)

De vraag aan de deelnemers was om in het vervolg van de sessie ook te proberen vanuit deze perspectieven hun inbreng te geven.

Effecten:

De vraag is hier welke positieve en negatieve effecten de invoering en het gebruik van DOOK hebben.

Positieve effecten

- Inzicht in activiteiten van bedrijven
- Verbetering handhaving en toezicht
- Meer inzicht in papieren werkelijkheid
- Minder arbeidsintensief in de voorbereiding van toezicht (het verzamelen van data)
- Overzichtelijkheid
- Informatie op één plek
- Sneller en duidelijker beeld wat speelt
- Veiliger voor burgers
- Informatiepositie van de gemeente verbetert
- Slagvaardigheid van handhaving & toezicht
- Professionalisering van het handhavingproces
- Mobiele beschikbaarheid zorgt dat boa's op straat ook toegang hebben
- Transparantie, omdat data van DOOK ook openbaar beschikbaar is

Negatieve effecten

- Verkeerd gebruik data
- Onbetrouwbare informatie
- Verhoogde kans op datalekken
- Verkeerde aannames
- Kan leiden tot tunnelvisie (DOOK bril)
- Gebruik verkeerde of onjuiste data
- Mogelijkheid tot het gebruiken van DOOK voor meerdere doeleinden, terwijl dat niet de bedoeling is
- Te weinig toezicht op processen
- Criminaliseren van bonafide bedrijven
- Gevoel van privacy schending bij ondernemers en bedrijfspandeigenaren

Waarden:

De relevante waarden zijn door de facilitators geïnventariseerd, terwijl de deelnemers bezig waren met het benoemen van effecten. Achter veel effecten gaan waarden schuil. De lijst is gedeeld met de deelnemers en door hen besproken en aangevuld. Dat leverde de volgende lijst met waarden op:

Waarden	
Veiligheid	Effectiviteit (in de handhaving)
Efficiëntie	Beschikbaarheid
Betrouwbaarheid	Slagvaardigheid (in besluiten)
Transparantie	Vertrouwen (van burgers, omwonenden en ondernemers in de gemeente)
Dataveiligheid	Privacy

De vetgedrukte waarden waren volgens de deelnemers het belangrijkste en zijn meegenomen in de handelingsopties.

Fase 3

Handelingsopties

In het proces van het opstellen van de handelingsopties zijn de waarden uit de vorige fase meegenomen. De deelnemers kregen een uitleg over de verschillende categorieën binnen de handelingsopties. Het kan bijvoorbeeld gaan over het ontwerp van de technologie, het aanpassen van de omgeving waarbinnen de toepassing functioneert en het gedrag van mensen. De deelnemers worden in drie werkgroepen verdeeld en gaan ieder aan de slag met een van deze drie gespreksonderwerpen. Dat leidt tot handelingsopties per categorie.

Technologie:

- De infrastructuur van DOOK moet betrouwbaar zijn
- Moet voldoen aan veiligheidsstandaarden (zoals de Baseline Informatiebeveiliging Overheid)
- De Authenticatie moet op orde zijn, bijvoorbeeld door Multi Factor Authenticatie (MFA) te gebruiken
- De Autorisatie en het beheer van accounts moet belegd en uitgewerkt worden
- De data moeten actueel zijn en geautomatiseerd worden bijgehouden
- Mogelijkheid tot uitwisseling van data tussen gemeenten, bijvoorbeeld in een convenant (denk aan bedrijven die in meerdere gemeenten actief zijn)
- Verenigbaarheid in aansluiting van DOOK met GEO-kaarten (zoals Atlas)
- Support inregelen door VNG, bereikbaarheid als er iets niet goed gaat
- Instellen van een meldingsplicht bij datalekken vanuit de VNG

Omgeving:

- Zorgen dat signalering vanuit de gemeente, bijvoorbeeld een wijziging van bedrijfsnaam ook doorgevoerd wordt in DOOK
- Betrekken van ketenpartners voor ketenafstemming, wie kan gebruik maken van de resultaten en hoe delen we die?
- Het beheer rondom DOOK moet ergens belegd zijn, inclusief de controle op de juistheid van het gebruik van DOOK
- Er moet iemand komen met een ‘helikopterview’: wie maakt binnen de gemeente gebruik van DOOK en/of van de resultaten van DOOK
- Een toezichthouder voor DOOK aanstellen binnen de gemeente
- Het inlichten van de gemeenteraad over het gebruik (bijvoorbeeld op de jaarlijkse veiligheidsavond en via de portefeuillehouder)
- Externe communicatie naar burgers en ondernemers:
 - Proces en aanpak om DOOK te gebruiken
 - Beleid en uitvoering (volgens een vast handelingskader)
 - Aansluiting bij het collegeprogramma
- Het publiceren van resultaten, bijvoorbeeld een geslaagde veiligheidsactie
- De beveiliging op orde, zowel binnen de techniek als bij de menskant (denk aan over de schouder meekijken als iemand op straat de tablet gebruikt)
- Er moet een proces komen rondom authenticatie en autorisatie en het systeem moet gelogd worden, zodat wordt bijgehouden wie DOOK (waarvoor) gebruikt

Mens:

- Het communiceren van het doel van DOOK richting burgers, namelijk veiligheid waarborgen/herstellen
- Procesmatige aanpak in plaats van ad hoc door gebruik te maken van het voorgestelde trechtermodel
- Goede autorisatie, zodat onbevoegden niet stiekem mee kunnen kijken
- Handhaving op het gebruik van DOOK, bijvoorbeeld door bij te houden
 - Wie er uit dienst is
 - Wie in het systeem mag
- En een gesprek te voeren over wat wel mag binnen DOOK en wat niet
- Ruimte voor vragen vanuit burgers over DOOK, bijvoorbeeld in een contactformulier of via e-mail
- Actief meedoen van betrokkenen bij DOOK
- Integratie in bestaande systemen, je wil niet alles hoeven overschrijven
- Meldpunt voor burgers om meldingen te doen, DOOK is ondersteunend hierin
- Actief informeren van de gemeenteraad
- Instructie gebruik DOOK voor medewerkers
- Randvoorwaarden moeten goed zijn ingericht

Terugblik En afronding

Aan het einde van de workshop wordt teruggekeken en besproken wat de Aanpak Begeleidingsethiek concreet heeft opgeleverd. De deelnemers gaven aan dat deze aanpak prettig werkte, omdat er nu met alle stakeholders over de inzet van DOOK werd nagedacht. Ook zien deelnemers de mogelijke meerwaarde van de inzet van DOOK en waren ze blij met de combinatie van interactieve elementen en uitleg over de toepassing. De uitdagingen kwamen op een vlotte en duidelijke manier naar boven. De deelnemers zijn blij met de concreetheid van de handelingsperspectieven en gaan er graag mee aan de gang. Kortom, een succesvolle sessie!

De deelnemers

1. **Giel Seunis** – Boa ondermijning
2. **Harald Hagen** – Data-analist
3. **Eric Hazelaar** – Privacy-officer
4. **Mark Manders** – Adviseur GEO-informatie
5. **Leen van Gameren** – Coördinator handhaving
6. **Meeke Schellekens** – Adviseur integrale veiligheid
7. **Kim van Meel** – Stagiaire integrale veiligheid
8. **Wilbert van der Steen** – Boa ondermijning
9. **Albert Smallenbroek** – CISO
10. **Miguel Boerboom** - ICTU

Moderatoren:

Daniël Tijink (ECP), Marlijn Mulder (VKA)

aanpak
begeleidings
ethiek

Verslag workshop

Aanpak Begeleidingsethiek

Datavoorzieni
ng
onregelmatigh
eden op de

Platform voor de
InformatieSamenleving

kaart (DOOK)

Meer informatie over de Aanpak Begeleidingsethiek,
waaronder dit verslag, vindt u op

www.begeleidingsethiek.nl

